

ЯК ЖЫВЫ З ЖЫВЫМІ

У выдавецтве Акадэміі навук БССР выйшаў у свет першы том новага Збору твораў Янкі Купалы. У гэтым годзе выйдуць яшчэ два томы, а ў 1962—астатнія тры. Такім чынам, да знамянальнай даты — 80-годдзя з дня нараджэння народнага паэта БССР—будзе ажыццэлена выданне новага Збору купалаўскіх твораў.

Пры жыцці Янкі Купалы Збор твораў выдаваўся двойчы. Першае выданне ў шасці тамах ажыццэлена ў 1925—1932 гадах пры актыўным уздзеянні аўтара, другога — у 1928—1932 гадах — не было поўнашча дасягнута да канца, выйшлі толькі першыя тры томы.

Абодва выданні не вызначаліся ні належнай пунітай, ні дакладнасцю навуковай апрацоўкі тэкстаў. У многіх творах былі друкі пущыны значныя тэкставыя ісклажэнні, адсутнічалі каментарыі, часам няправільна вызначалася храналогія твораў (г. д. Такія ж недахопы былі ў выданні Збору твораў паэта ў 6-ці тамах, які быў выданы ў 1952—54 гадах. Усё гэта ускладняла распаўсюд і вывучэнне літаратурнай спадчыны паэта, адмоўна адбілася на масавым выданні.

Новае выданне Збору твораў паэта—больш поўнае і дакладнае ў тэкставых адносінах у параўнанні з папярэднім.

У першым томе, які ў астатніх, творы паэта размяшчаны па храналагічна-жарнавым прыняццю. Том складаецца з трох асноўных раздзелаў: вершы, напісаныя ў 1904—1907 гадах; пазмы «Зімою», «Нікому», «Калека», «Адплата каханню» і вершы, перакладзеныя паэтам з польскай, рускай і ўкраінскай моваў. У канцы кнігі—каментарыі і алфавітны даведнік. Тэксты каментарыяў падрыхтаваны навуковымі супрацоўнікамі Інстытута літаратуры імя Я. Купалы АН БССР: І. Гарзіньні, М. Мухоміна, Рэдактар тома і аўтар прадмовы да яго Міхась Лынькоў.

Укладальнікамі тома выкарыстаны архівы, рукапісныя матэрыялы паэта, які захоўваюцца ў фондах Літаратурнага музея Янкі Купалы АН БССР, а таксама розныя дакументальныя і пазаматэрыялы перыядычнага выдання. У раздзеле каментарыяў значна шырокі прыводзіцца вывады, а ў некаторых выпадках і іншыя рэдакцыі твораў паэта. У першым томе змешчаны і пазмы, якія напісаны ў перыяд з 1905 па 1907 г. і ў папярэднім Зборы твораў друкаваліся ў пятым томе.

У пачатку тома — невялікі нарыс аб жыцці і літаратурнай дзейнасці народнага паэта Янкі Купалы, у якім М. Лынькоў зусім правільна падкрэслівае, што «слова Янкі Купалы дапамагла працоўнаму чалавеку ўспомніць сапраўдную ролю ў жыцці, абудзіла яго сацыяльную і нацыянальную самасвядомасць, усаляла ў яго чалавечую годнасць». Вядучы барашбу з буржуазнымі пісьменнікамі, Я. Купала ўжо ў ранніх творах рашуча адстойваў рэалізм, змагаўся за народнасць літаратуры, за ідэістычны і патрыятычны, сацыяльна-рэвалюцыйны і дэмакратычны прыяццель эстэтыкі. Ён выступаў за перадавое мастацтва, за адлюстраванне ім грамадскага жыцця. Янка Купала — паэт горкаўскага напрамку. Агульнасць ітарэсаў, адвольна-велья клопаты аб чалавеку працы, вера ў духоўную прыгажосць яго — усё гэта аб'ядноўвала двух вялікіх людзей. Абаранячы рэалізм у мастацтве, Купала, як і Горкі, падрыхтоўваў сабей раніш творчасцю нараджэння новага метад — сацыялістычнага рэалізму.

Літаратурны шлях Янкі Купалы пачаўся з мая 1905 года, калі ў мінскай газеце «Северо-Западный край» быў асмешан яго славетны верш «Мужык».

У вершах «На службе», «Пакуль сонца ўзыйдзе», «З песня аб сваёй старонцы» і іншых паэта паказвае працэс абнаўлення беларускага сямства, яго імкненне выражана ў лангуюту няволі, каб здабыць лепшую долю і волю. Вышочныя грошы прысуд бацькам, паэт рашуча заявляе:

Гэй, расступіце, выроддзе ўражана,
Трутні, злодзеі пчолных прві!
Чаму, дзе труд крывавы ляжа,
Ціце заго, стаць палат?
Чаму я сё, а другі
З сёбы мей абрабюць півні?
...О, досыць, досыць сорца мне.
Грымлі пугудні новай авон.
(«Справасніа».)

Эстэтычныя погляды Янкі Купалы шмат у чым супадаюць з поглядамі Максіма Горкага. Купала вяртае прытрымліваўся думкі, што паэт — слуга народа, а пазы — сродак барацьбы за вызваленне працоўных. У вершы «Перад бурай», напісаным у плане

горкаўскай рамантыкі, паэт пісаў:

На небе ж абрабюцца хмура за хмурай,
І гром заграхоца, і дрыгне свет цалы!

У процілегласці ліберальна-буржуазным пісьменнікам, якія ў сваіх творах зняважліва ставіліся да працоўнага беларуса, прыяццель яго нацыянальна-гуманістычнага, Купала стваряў вельмі выразны і выключна багаты духоўны ігравы, яго перавагу над эксплуатацямі.

Праз увесь том праходзіць вобраз лірычнага героя — сяляніна-бедняка, чалавека працы, які прайшоў суровую школу жыццёвага выпрабавання. Ён — носьбіт свабоды і справядлівасці, абарона ітарэсаў народа, яго мар і спадзяванняў.

Вершы Купалы простыя, эмацыянальныя, поўныя лірычнага пацучы і шчырасці. Яны ідуць ад народнай пазіі і вызначаюцца выключнай напеўнасцю, багатым унутраным рыфмаў і паўтараў.

Купала змагаўся за тое, каб літаратура праўдзіва адлюстравала жыццё працоўнага чалавека, абараняла яго ітарэсы і, правы. Купала ўсёда за Горкім рашуча дамагаўся ад перадавых пісьменнікаў, каб яны глыбока вывучалі жыццё, былі шчыра звязаны з народам і шчыра служылі яму.

Змешчаны ў першым томе пазмы сведчаць, што ўжо ў раннім перыядзе творчасці паэт спрабуе сілы і ў гэтым, больш складаным жанры. Пазмы носьця пераважна сацыяльна-бытавы характар. У іх ярка акрэслены сюжэт з драматычным канфілітам і складаным псіхалагічным апрацаваннем. Для напісання гэтых твораў аўтар выкарыстоўваў канкрэтыя жыццёвыя факты, народныя паданні. Старажыны Яхім-буршчыні, Осін Луцкі, Янкі Купала, адзначае, што паэт вельмі любіў слухаць апаўданы і жыццё простых працоўных людзей:

«Частва-частва, амаля кожны дзень мы гаварылі з ім. Я расказаў аб жыцці сялян бліжэйшых аёсак, аб сваім жыцці, і Купала слухаў з цікавасцю. Адночы, а я расказаў бытавае ў народзе апаўданы з часоў прыгоны. У апаўданы расказвалася аб злелех жорсткага пана з сваіх сялян, аб тым, як загубіў ён жніццё маладога хлопца і дзяўчыну. Твар Купалы ў час майго расказу стаў суровым, рукі яго ціскаліся ў кулак: ён быў вельмі ўхваляваны».

Гэтае апаўданы, перададзенае Парфенам, было паказана ў аснову дэям «Нікому».

Самастойны раздзел у томе складаюць вершы, перакладзеныя Янкам Купалам з рускай, ўкраінскай, польскай пазы. Асабліваю ўвагу паэта прыцягвалі творы сямейна-гуманітарнага характару. Тут можна назваць вершы М. Някрасава «Што ні год, памяншаюцца сілы», «Галадоўшчына», «Агароднік»; А. Міцкевіча — «Тры Будрысы», «Мужык і вужак»; Т. Шаўчэнка — «Пажакоўну ліст», «Думка»; «За думою дума роюм вылятае...»; Л. Кандратовіча — «На Палессі»; М. Кананіцкай — «На жалейцы», «Пара», «Каму».

У першым томе значна шыры, чым у ранейшых выданнях, прадстаўлены купалаўскія вершы, напісаныя ў ранні перыяд творчасці. Сюды можна аднесці вершы: «Ворагам Беларускай», «Азіні», «Над сваёй айчынай», «Беларуская выдасцяк супольні «Загінае сонца і ў наш акаіне», «Нашай долі і інш.

Тым не менш можна зрабіць папрок у адрас укладальнікаў. Імі чамусьці абдызены і не ўключаны ў том такія выразна акрэсленыя ў іх агульнасць творы, як «Ніва заго», «Сажань шырыёны», надрукаваныя ў газеце «Наша ніва» ў 1907 г., «Пейсе, стары, дзеці», які друкаваўся ў зборніку Я. Купалы «Жалейка».

У першым томе новага выдання таксама няма і верша «Давеча», які быў напісаны ў 1906 г. Друкаваў ён у часопісе «Полымя» за 1930 г., а таксама ў зборках твораў паэта 1932 і 1954 гг.

У рукапісным адрэзе Інстытута літаратуры імя Янкі Купалы АН БССР захоўваюцца шмат купалаўскіх вершаў, напісаных на польскай мове. Гэта тыя творы, пра якія паэт гаварыў у аўтабіяграфічных пісьмах 1928 г.: «Пісаў спачатку на польскай мове, але ў хуткім часе пачаў пісаць і па-беларуску. Некалькі польскіх вершаў... было змешчана ў нейкім польскім часопісе, аздаецца «Ziarno» (аб. «Любімы паэт беларускага народа», выд. АН БССР, Мінск, 1960). Вершы гэтыя «Лялі песня», «У майскую нощ», «Восень»,

«З успамінаў», «Беларусь», «Не для вас», «Вясна», «Беспрытулінік», «Зімока», «Перастаньце нарыць аб мінулым», «Вярнецца вясна», «З асення матываў» і інш. — усяго 22) вызначача сацыяльна-накіравана.

Яны па тэматыцы блізкія да ранніх твораў паэта, напісаных на беларускай мове. І азіна, што яны не толькі не трапілі ў том, а нават пра іх няма гаворкі ў каментарыях. А між тым яны заслужваюць увагі, і ўкладальнікам варта было б іх следваць іх, паказаць іх шырокія колы чытачоў.

Мы адзначалі ўжо, што ў першым томе новага выдання каментары зроблены значна лепш і даўней, чым у папярэднім, аднак і тут да многіх вершаў («Ах, ці доўга...», «Гонім мяне панічока», «Гэта крык, што жыве Беларусь», «Песня вольнага чалавека», «Пачуць мае песні» і інш.) іх чамусьці няма.

Да большасці вершаў заўвагі даволі адынастайныя. Яны пераважна канстатуюць надрукаванне твора ў гэтым ці іншым выданні, не раскрываючы прычыны, якія абумовілі яго напісанне, яго сацыяльную аартасць і ўплыў на розныя слаі грамадства. Больш таго, ва ўступнай частцы каментарыяў не дадзена характарыстыка ранніх зборнікаў Янкі Купалы «Жалейка», «Гусяр», «Шляхам жыцця», «Спадчына», на якія часта робіць спасылкі ўкладальнікі. Дзяржавя цэнзура вельмі насяржана ставілася да творчасці маладога Янкі Купалы. Яна забараняла вершы паэта, зборнік «Жалейка» быў двойчы канфіскаваны. Пра гэта варта было сказаць у першую чаргу, падкрэсліваючы рэвалюцыйна-дэмакратычны характар раніш творчасці паэта.

Першы том Збору твораў Янкі Купалы з густым афармленым мастаком М. Шырокавым. Есць і ілюстрацыі (паэтычныя і яго мастацкія партрэты паэта і яго маці, аўтаграф верша «Мужык», фотавокалікі «Жалейкі» і фотавырадакцыя з аўтабіяграфіі «А хто там ідзе?» мастака Я. Раманюскага), але іх вельмі мала. Варта было б змясціць больш купалаўскіх аўтаграфав, рэлікі фотавыдак. Яны наглядна пазнамілі б чытача з работай паэта над рукапісамі, а тагачасным літаратурным асяродкам, з дзяржаўна-нацыянальнымі рускімі і беларускімі выданнямі.

У томе дапушчаны і асобныя граматныя і стылістычныя памылкі, недакладныя фармулёўкі. Усё гэтага можна было б ўключыць, каб навуковым супрацоўнікам Інстытута літаратуры АН БССР працавалі ў шчыльным кантакце з пісьменнікамі, літаратуразнаўцамі, крытыкамі. Калі б праспект тома і каментары да яго шырока абмяркоўваліся, дык новы Збор твораў Янкі Купалы аказаўся быў бы значна лепшым. Складальнікам выдання неабходна ўлічыць недахопы першага тома, каб пазбегнуць іх у наступным.

Новага Збору твораў, удакладнага, навукова пракаментаванага, чакіае ўся наша грамадства. Трэба спадзявацца, што ён з'явіцца добрым падарункам для ўсіх, хто любіць і шукае талент вялікага народнага песняра.

А. ЕСАКОЎ,
І. ЖЫДОВІЧ.

П. Яіч. Партрэт М. Петрушэўскага — брыгадзіра калгаса імя XVIII партэзда Талачынскага раёна.

ЗАПАВОЛЕННЫМ КРОКАМ

У сваім першым паэтычным зборніку «Песні маладоці» (1959) Аляксандр Дзеружынскі выступіў перад чытачом як паэт-песеннік. Побач з удалымі творамі тут было многа наіўных, паважлівых, а зместу, напісаных на недастаткова мастацкім узроўні. У наступным годзе выйшла кніжка вершаў і казак, напісаных А. Дзеружынскім для дзяцей маладога школьнага ўзросту, — «Цулы ёсць на свеце». Некаторыя з іх пікавы, абуджаюць у юнага чытача здаровую фантазію. Паасобным твораў гэтай кніжкі шкодзіць залішня дэдактычнасць. Але абодва названыя зборнікі бракавалі культуры верша і культуры мовы.

Сёння выйшла трэцяя кніжка паэта — «Калінавыя цвёты».

Па-ранейшаму, найбольш плённа працуе А. Дзеружынскі ў жанры песні. Лепшым песеннікам яго твораў уласцівы выразны сюжэт, асноўная думка ў іх выказана ладна, ясна. Імяна так, на наш погляд, напісана песня «Мінская нощ». Паэт знаходзіць выразныя дэталі, падкрэслівае асноўную думку ненадасудным рэфрэнам, які пасля кожнай строфы па-новаму дзейнічае на нашы пачуцці, што ўзнікаюць пад уплывам верша, узмаіняе іх, прымушае задумацца над ім:

Колькі навелі
Мінскія ночы
Светлых і радасных мар!

Поўныя пачуццяў і роздуму такія лірычныя творы паэта, як «Белы гай барозны», «Змена варты», «Вярніцеся», «Міна дзень», «Калінавы цвёты». У апошнім з іх, напрыклад, удала выкарыстана народная песня «Сымаліка». Вобраз каліны — адзін з самых распаўсюджаных і любімых у песенным фальклоры. А. Дзеружынскі пасвойму пераасэнсаввае гэты традыцыйны фальклорны вобраз. Калі ў народных песнях ён ужываецца перш за ўсё для супаставлення

у разгортнутых параўнаннях, дык у творы паэта каліна — залужэныя сяброўка закаханай дзяўчыны, яе дарэдакчы.

Ноч укрылася
Сіняй імгой,
Толькі зораныя
Ціха ірдуе.
А каліна
Шапочка лістовай:
«Пачкавай,
Не губай ты надзею».

Да ўважання паэта можна аднесці вершы «Максім Багдановіч» і «Я гляджу на Каўказ». — тэматычна розныя, але аб'яднаныя пачуццём любі да роднага краю. Гэта залужэныя размова з сябрамі, роздум над тым, чаму, глядзячы на цудоўную прыгажосць Каўказа, «што паэты ўспалілі ў пазыхах і вершах не раз», не перастаюць думаць пра «жыццёвыя хвалі», «вербы дзяркі», пра дарэгі сваіх землякоў.

Такой натуральнасці перадачы пачуццяў, на жаль, няма ў многіх творах кнігі. А. Дзеружынскі часта нібы забывае, што задума твора, неўважліва ў мастацкіх выразна, выказаная прастае іна, рэцэптна, не захраце пачуцця чытача. Прачытае, напрыклад, верш «Любімо нібе, мая старонка» — і ніяк не зразумее, за што і чаму паэт любіць свой край. Твор пазбаўлены эласнасцю, паэтычна-законанага малюнка. І непераканачна, ненадуральна гучыць: «Усё ў душы май ёлі-лосы» і назойлівае паўтэрэнне — «любімо».

Ладобныя, трафарэтычныя вершы (а іх у зборніку нямала) напісаны нібы толькі дзеля таго, каб у канцы падыць некая «мараль». А «мараль» гэтая звычайна вельмі ж неглыбокая.

Вось верш «Шумлівае вольнае мора». Мора ніколі не ведае зморы. Сэрца паэта таксама. «Ніколі не знае спакою, як хваля сівога прыбою». Аўтар верша адчувае, што гэтую паралель трэба

Аляксандр Дзеружынскі. «Калінавыя цвёты». Песні і вершы. Дзяржаўнае выдавецтва БССР, Мінск, 1961.

НА ПАЛОТНАХ МАСТАКОЎ — СЁННЯШНЯЯ ВІЦЕВШЧЫНА

Напярэдадні XXII з'езда Камуністычнай партыі ў Віцебску адкрылася мастацкая выстаўка. Невялікая па сваіх памерах, яна тым не менш зацкавіла грамадскасць. Тэмай твораў віцебскіх мастакоў з'явілася героіка сённяшніх дзён, рамантыка і пазы працы. Палатніны нафтабудаўнікі, талачынскія ільняводы, віцебскія стваральнікі дакладных станкоў, дыяноў, ткачы, тынкоўчыкі — вост хтэ знаходзіцца ў цэнтры увагі майстроў жывапісу, стаў героямі іх карцін. І гэта ў асноўным работы, зробленыя з густам, з любобу, з веданнем справы, з парнічэннем у душэўны свет твораў.

Якія творы больш за ўсё прыцягвалі увагу глядачоў? — Дзяўчыны сярод буйнага зялёна-блакітнага ільня. Яны прыгожыя, усё ў імклівым нарыве. Светлы твар заклапочана-здумлены. Ёй усё тут падладна: і высокі лён, і прастор палёў, яна тут гаспадыня. Такое ўражанне пакідае партрэт ільняводкі М. Петрушэўскай, брыгадзіра калгаса імя XVIII партэзда Талачынскага раёна, створаны мастаком П. Яічам. З густам зроблены ім партрэт старшынкі гэтага калгаса Федаровіча. Адчуваецца, што гэта чалавек заняты клопатамі, роздумам аб справах вялікай гаспадаркі, аб людзях. У ачах, у рысах твара разважлівасць, глыбокі роздум і спакой. Перад намі нацюрморт «Гры-

бы». Свежыя, сакавітыя баравікі. Дзедзю, што яны яшчэ лепшыя, чым у лесе. Шкаваныя работы паказваў В. Кухараў. З іх вызначача партрэт брыгадзіра бетоншчыка Нафтабуда М. Кукусава. Звяртаюць увагу афары і. Балтовіча, якія таксама прысвечаны людзям працы. «Сяброўкі з Нафтабуда» — так называецца адзін з іх. Вясёлыя дзяўчаты ў камбінезонах спяшаюцца на работу. На першы погляд, яны нічым не могуць прыцягнуць да себе асабліва увагі: ні ж мала ім былым тэхнік вост дзючак на будоўлях і на іншых работах. Але прыглядзецца да малюнка і бачым, што гэта не звычайныя дзяўчаты, пад іх грубаватым адежнем светлыя, гарачыя душы, хаваюцца моцныя характары.

А вось яго другі афары — «Тынкоўшчына». Дзяўчыны, падобна да тых ж сябровак з Нафтабуда. Працуе яна сур'ёзна, старанна, з натхненнем. Ёе прыгожы дзючак твар засяроджаны, задумлены.

Добра глядзяцца творы аб людзях працы, аб героях сённяшніх дзён. На выстаўцы дэманструюцца лінаграфіры Р. Клікушына «У сельскім пейзажы» мастак знайшоў новыя характэрныя рысы сённяшняга жыцця. Дом у засені вялікіх дрэў з'яе электрычныя агні. Вокны шырокія, з іх леецца святло, адчуваецца, што ў доме прастора і ўтульна.

Калі дома стаіць аўтамобіль, звячэйшая рэч сённяшняга побыту. А за першым планам вымалёўваюцца будыны фермаў, вольна-навольныя вёскі. Такі ў нашы дні сельскі пейзаж.

Невядомай вызначача гравіра Клікушына «Дарога на Нафтабуд». Дарога звячэйшая. Але невялікі, непрыкметны дэталі паказваюць, што гэта імяна шлях на Нафтабуд.

Віцебскія мастакі робяць добрую справу, аддаючы шмат увагі героям вялікай стваральнай працы і імкнучыся мастацкімі сродкамі адлюстраван наш сённяшні дзень. На гэтым шляху яны знаходзяць творчае натхненне.

М. ВАЛОДЗІН.

Падзеі ў жыцці

Д Група артыстаў Беларускага дзяржаўнага народнага ансамбля песні і танца выступіла перад рабочымі шкловадзца «Міна» і мыхаранамі паліцыі Віцебска. Былі выкарыстаны творы беларускіх паэтаў, песні сённяшніх кампазітараў, танцы народна-нацыянальнага і краіна народнай дэмакратыі.

В. САКАЛОУСКИ.

У Паставіцкім народнага дэма-Віцебскага раёнага Дома культуры з поспехам ідзе спектакль «Не верце цыцыні» па п'есе І. Шамкіна.

Індэяцы Народны тэатр выступіў у рамках культуры і сельскіх клубак Віцебскага, Дубровнскага, Аршанскага і Талачынскага раёнаў.

Гарадскі хор настаўнікаў створан пры Віцебскім музычным вучылішчы. Кіруючы хорам на арганізацыю асноўнае падарожжа ў Ліван. Збеш 50 чалавек вывучаюць грамату, дырыжыраванне, развучваюць першую канцэртную праграму хор.

Не вельмі прыемна сустракаць у творы і гэтак «літаратурнае» дзючю, акае, ледзь скокнучыш дзесяць класав, без запінкі «эража» па-якемцы. (Куды больш жыццёвымі, скажам, выглядаюць такія ж та ўзросту героі апаўданы Івана Науменкі, адзін з якіх, калі спатрэбілася працаваць німечую газету, з горкай іроніяй прызначае: «Мі ўтрох умяс праскаліны «дэ», «ды і «дэ» і праспрагаць «габен». Мы яшчэ ведалі, які называецца чарнільніца, сшытак, кніга і школа». У Ліванскага ж Наталкі настолькі спрактыкаваныя, што калі рукі афіцэра «пачалі шарыць па цэле Наталкі», яна «раптам гульвіае засмалася, прыпада губамі да яго вуха... і, выцягнуўшы з-пад ладудкі парабелум, уцякла праз акно».

Нарыцце яшчэ пра адзін агаганны прыём, якога не застырог аўтар. Мы маем на ўвазе партрэтны характарыстыкі ворагаў. Твары іх — усё на адзін капілі: «Светлая валасы зліваюцца на лоб да пераносіцы. Губы тонкія, жорсткае; ...у пакой увайшоў тофты ласы афіцэр... Поўны, наліты крывёю твар... здаваўся нежыццёвым маскам... ён паглядзеў ва ўпор неміргалючы вачамі». ...тонкія, як запалкі, губы» і г. д. Прыблізна з пазовы апавесці, з таго моманту, калі героі пачынаюць абараняць перавагу, дзюня твора замаружваецца, што прыводзіць да расцугнутасці кампазіцыі. Гэтага можна было б пазбегнуць, калі б, на нашую думку, аўтар менш займаўся асабой Кваю, не вымушаў «філасофстваваць» (няхай сабе іны раз і дасціпна) старога Нечытайла, абмінуў ітмныя, усё роўна не вырашаныя, узамалюсныя Галавены і Наталкі.

У цэлым жа апавесць Аляксандра Лазінава «Дарога ў горы» невялікая, але выразная старонка вялікай эпапэі пра нязломнасць народа ў грозныя гады выпрабаванняў.

М. ЦІХАНЧУК.

Людзі і вайна

Аўтар паэтычных зборнікаў, песьня пра Даватара і абаронцаў Брэскай крэпасці Аляксандр Лазінаў паспрабаваў сілы ў прозе, апублікаваў апавесць з часоў Вялікай Айчыннай вайны «Дарога ў горы».

У жыцці чалавека бываюць моманты, калі да канца раскрысяецца яго сутнасць, калі, як па дэталі, відаць, чаго ён варта. У такі момант жыцця галоўныя героі апавесці—лейтэнант Сяргей Галавены, байдц Сцяпан Данчоў і Ваню Пруідзе — людзей ледзяга лёсу — і знаёміцца з імі чытач.

Трапіўшы ў акружэнне, страціўшы баяны сяброў, дабіраюцца воіны да гор, каб знайсці там выхад.

Аляксандр Лазінаў. «Дарога ў горы». Апавесць. На рускай мове. Мінск, 1961.

ратаванне, далучыцца да сваіх. Выхад з акружэння, абарона перавалу ў гарах жменкай свяцёжых людзей з'явілі ўзго дзятры тыдні. Але гэта быў незвычайны час, калі маланкава разгортваліся падзеі, у якіх з усёй глыбінёй і пунітай выяўлялася годнасць і вартасць чалавека.

Героі апавесці — людзі розныя. Лепш за ўсё, на нашу думку, намалёваны вобраз Пруідзе; гэта выхадзілівы, гарэлівы, тэмпераментны хлопец. Спавязаны, пасялянску гаспадарлівы Данчоў таксама запамінацца чытачу. Што да тычыцца лейтэнанта Галавены, дык ён нейкі афіцыйны, праз меру халодны, «калібрырованы».

Вобраз Пруідзе ўдаўся аўтару, акрамя ўсяго іншага, таму, што ён надален адпаведнай яго нацыянальнасці, яго характэрна мовай. Калі чытаеш рэлікі Пруідзе, бачым чужы яго акцэнт, ітэна-

цыю. Пісьменнік наогул умее індывідуалізаваць кожную персанажу. Узяць хоць бы маладзёжніцка-казка Машава Нечытайла. Гаворка старога, перасыпаная народнымі выразамі, — багатая і каларытная. Праўда, пісьменнік часам траціць пачуццёвы меры. Наўрад ці дапушчаліся, што ў мове ўнучкі Нечытайла Наталкі, якая скончыла сярэднюю школу, столькі ж дыялектызмаў, колькі і ў мове дзед.

Аўтар не прыхаравава сваіх героў, не раздзя іх бездакорлівы характарыстыкі. Гэтым людзям уласцівы і слабасці, і памылкі. Вось, як напрыклад, здольны разважліва Данчоў: «Можна, застанца тут? Вярнуцца на хутар, — вост ён, зусім блізка, — і фашыстаў там няма... Але калі прыдуць? Іны, вядома, прыдуць... А хопі бы і так? Што тут дзізнага? На-завешча сваім, масдовым каза-

кам... Якая каму справа, што ён нарадзіўся і жыў ледзе там, пад Беларалам... Вост яго хата, жонка, дзеці...».

Данчоў, аднак, не пахлахлівец, не здраднік. Гэта хвілінавая слабасць учарашняга камбайнера, слабасць жывога чалавека, які трапіў у пекла вайны. Тым жа абумоўлены і ўчыны рэдавога Круцікова, які ў час танкавай атакі пралажаў на дзе траншэі.

Раскры

